

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.250

Divendres, 12 de febrer del 2016

SUMARI

- 1 Pau Vidal ▶ El catanyol es cura
- 2 Albert Branchadell ▶ Llampecs de l'Espanya plurilingüe
- 3 Antoni Llull Martí ▶ Imaginacions, idees i fantasies
- 4 Empar Moliner ▶ Entrevistes
- 5 Josep M. Fonalleras ▶ Indústria versus llengua
- 6 Rudolf Ortega ▶ I el guanyador és... dron!
- 7 Miquel Àngel Llauger ▶ Un jovencell de Menorca
- 8 Reguitzell d'informacions

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat. @InfoMigjorn

1 El catanyol es cura

Pau Vidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012)

Quants capítols té?

EXEMPLE D'ÚS: «Tu para taula sense rondinar, que ton germà ja **recollirà**.»

ÚS CORRECTE: «...que ton germà ja la **despararà**.»

EXPLICACIÓ: Últim crit en catanyol 2.0. *Parar taula* sí però *desparar-la* no. Per què? Un fenomen misteriós equivalent al de *venir* i *avenir-se*: per què l'un sí i l'altre no? Només cal que mireu el model en què s'inspiren i ho entendreu (per cert, curiositat: per què parem taula, si no es pot bellugar? Perquè en realitat l'apariem, és a dir l'aparellem, la disposem per a l'ús).

2 Llampecs de l'Espanya plurilingüe

Albert Branchadell

La Vanguardia Cultura|s, 30/01/2016, p. 8

<http://www.lavanguardia.com/edicion-impresa/20160130/301767927879/llampecs-de-l-espanya-plurilingue.html> [€]

Quan es compleixen quaranta anys de la publicació de *Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat espanyol*, de R.L. Ninyoles, repassem les contribucions aparegudes sobre el tema

El passat 11 de novembre es va aprovar a València el manifest "[Espanya plurilingüe](#)", que advoca pel reconeixement i el desenvolupament de la pluralitat lingüística d'Espanya. És la prova que l'Estat, 40 anys després de la mort de Franco, no ha resolt el tema lingüístic de manera satisfactòria.

Just aquest 2016 que ara comença farà 40 anys de la publicació d'una contribució pionera sobre la gestió del plurilingüisme a l'Espanya postfranquista. El 1976 Rafael Lluís Ninyoles, un dels pares de la sociolingüística catalana, va pronunciar una conferència sobre "Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat espanyol", que poc després es va publicar com a llibre. Ninyoles hi analitzava les alternatives que es podien plantejar en una possible trans-

formació d'Espanya en una democràcia pluralista, "pròxima a la dels estats multilingües europeus". Ninyoles afirmava que el punt de partida "obvi" era el reconeixement de les llengües peninsulars i la seva igualtat legal, i en aquest marc plantejava dues alternatives: la fórmula personal (el plurilingüisme oficial a tot el territori de l'estat) i la fórmula territorial (l'unilingüisme a cada àrea lingüística, sumat a la coigualtat a les institucions de l'estat). La seva aposta era per un model territorial matisat: oficialitat exclusiva de les llengües no castellanes a les seves respectives àrees lingüístiques amb garanties "eficaces" per a la població de llengua castellana sobre la base d'uns drets lingüístics personals.

La Constitució de 1978 va instaurar un model menys potent del que hauria volgut Ninyoles: va descartar el plurilingüisme oficial a tot el territori estatal però també l'unilingüisme a les àrees lingüístiques, i va optar per un model de doble oficialitat (a priori asimètrica) a les comunitats autònomes amb llengua pròpia, sumada a l'oficialitat exclusiva del castellà a les institucions de l'estat.

Les comunitats autònomes van començar a utilitzar la seva capacitat legislativa per promoure les llengües pròpies de manera més aviat asimètrica. Aquesta política de seguida va ser objecte d'atacs. Ja el 1981, quan la llei de normalització lingüística amb prou feines tenia un any, es va publicar el manifest conegut com "dels 2.300", que alertava del presumpte propòsit de la Generalitat "de convertir el català en l'única llengua oficial de Catalunya". En canvi, la política lingüística d'Espanya no va generar debat fins als anys 90. El 1991 la Universitat de Barcelona va celebrar el simposi "Estat i població plurilingüe", les ponències del qual van ser publicades el 1994 al llibre *¿Un estado, una lengua?*, dirigit per Albert Bastardas i Emili Boix. En la seva contribució, Rafael Ninyoles renovava l'aposta pels models d'unilingüisme territorial i aquesta vegada reclamava explícitament la *cooficialitat* de les llengües espanyoles diferents del castellà en els òrgans centrals de l'Estat. El 1992 Miquel Siguan va publicar *España plurilingüe*, una veritable fita en la divulgació dins d'Espanya de la seva pluralitat lingüística. La gestió del multilingüisme a Espanya va ser també el tema d'un seminari organitzat per la URV entre el 2000 i 2001, que va donar lloc el 2004 al llibre *Calidoscopi lingüístic. Un debat entorn de les llengües de l'Estat*, editat per l'infatigable Miquel Àngel Pradilla. En to més descriptiu i en anglès, la malaguanyada M. Teresa Turell va editar el 2001 una curosa col·lecció d'assaigs titulada *Multilingualism in Spain*.

En el pol reivindicatiu oposat al que representa Ninyoles convindria situar la posició adoptada per la FAES i l'entorn intel·lectual del PP. El 1994 la FAES va organitzar sengles seminaris sobre política lingüística que van donar lloc al lli-

bret de Francisco Marcos Marín *Conceptos básicos de política lingüística para España*. La principal novetat d'aquesta obra és la seva defensa oberta del castellà com a llengua comuna, considerada “un factor d'unitat nacional”. En aquest sentit, els possibles canvis haurien de passar no pas per un major reconeixement de les llengües diferents del castellà a les institucions de l'Estat sinó per una presència més gran del castellà a les “regions bilingües”, i molt particularment als seus sistemes educatius. Aquesta contribució conté sens dubte la llavor intel·lectual que va cristal·litzar al *Manifiesto por la lengua común* publicat l'any 2008, que va congrega el suport de UPyD, Ciutadans, el PP i sectors jacobins del PSOE.

UPyD, Ciutadans, el PP i els sectors jacobins del PSOE segueixen abonats al credo de la llengua comuna. Entre els catalanistes, quan va deixar d'interessar el reconeixement del català a les institucions de l'Estat? El punt d'inflexió, anterior al fiasco de l'Estatut, va venir amb els tripartits, que van deixar la política lingüística en mans d'ERC. Al mateix temps que el Govern català incloïa aquest reconeixement als seus plans d'acció, el seu director general de Política Lingüística es mostrava escèptic a *El fantasma de la mort del català* (2007) sobre un possible canvi en l'actitud refractària de l'Estat respecte a la realitat plurilingüe d'Espanya. “Més aviat”, deia Miquel Pueyo, “crec que els catalans no hauríem d'esmerçar gaires energies ni recursos a pretendre canviar aquesta realitat”. No cal dir que, en aquests anys de procés, dins del sobiranisme català l'interès pel reconeixement del català a Espanya ha decaigut fins al no res. Ara el centre d'interès és el règim lingüístic d'un possible estat català independent. Un tema espinós que demana un article sencer.

3 Imaginacions, idees i fantasies

Antoni Lluï Martí

Prenint el demble a les paraules. Defensa de la llengua, etimologia, història, curiositats (Palma: Documenta Balear, 2009)

Imatge és un mot conegut i usat per tothom. Prové del mot llatí *imago* que significa ‘representació, retrat’, i amb formes semblants i amb el mateix sentit ha passat a moltes llengües. D'aquest mot ben aviat sortí el verb *imaginar*, que vol dir ‘formar-se mentalment la imatge d'una cosa’ (real o inexistent). La facultat de crear amb la ment imatges de coses no vistes, o de situacions o esdeveni-

ments o sentiments no experimentats personalment, es diu *imaginació*. Una persona que en té molta, sobretot si va acompanyada d'altres facultats i prou coneixements tècnics, pot resoldre problemes de difícil solució, inventar procediments o idear qualsevol tipus d'artefacte, i compondre contes o novel·les, i destacar en la creació artística.

Molt lligada a la imaginació està la *idea*, mot grec que pròpiament significa 'aparença, imatge d'un objecte', introduït com a cultisme en la majoria de llengües europees per devers el segle XVI, si bé en la nostra ja era usat per Ramon Llull dins el segle XIII (en el castellà, segons Coromines, hi entrà en el XV). Un sentit semblant, etimològicament, als mots que acab de comentar, té *fantasia*, pres d'un mot grec transcrit al llatí com a *phantasia*, 'aparició, espectacle, imatge, fantasia', mot procedent d'un verb grec que significa 'aparèixer' i que finalment prengué, com a significació principal, la de 'aparèixer en la ment', i per tant, de cosa irreal, o de la que hom en pot qüestionar la realitat.

Mots relacionats amb aquest són fantasiar, fantasiejar, fantasiós, fantàstic, fantasma i d'altres que són fàcilment recognoscibles. L'esmentat en darrer lloc, *fantasma*, amb tot i que sigui un cultisme és usat des de temps molt antic en la nostra llengua, però en el parlar vulgar n'ha estat alterada la forma en *fantarma*, *fantauma* i *flantarma*. També, vulgarment, li era atribuït el gènere femení: «...i a's mig d'aquell fum i d'aquelles flamarades se plantà una *flantarmota* molt fèrresta.» (*Rondaies mallorquines*, t. V, p. 163). La tan coneguda figura de forma humana coberta per un llençol amb dos forats pels ulls, que es presenta per fer por, a Mallorca li solien dir *bubota*.

4 Entrevistes

Empar Moliner

Ara, 29/01/2016

http://www.ara.cat/opinio/Entrevistes_0_1513648706.html [€]

Hola, tens un *segundet*? Perdona que et molesti, lo que et deia per *whatss*: hem engegat un programa nou d'entrevistes, *Dispara tu primer*, que no vol ser el típic programa d'entrevistes *coñazo*. El presenta el Mochi, el cuiner. El jurat de *Loca cocina*. I al Mochi li faria molta il·lusió que tu fossis un dels personatges. No pateixis, que hauràs de parlar molt poc. Serien més aviat frases te-

ves tretes de context. Sí, jo què sé... El Mochi et pregunta si t'agrada la dansa i si dius que sí et posem unes imatges dels Dança Sedant, per exemple, que són *tope* canyeres. Per això ara m'agradaria documentar *en plan rapidillo*. ¿Tu em pots enviar el teu currículum amb les idees que vulguis que destaquem i una mica el que t'agrada? No? Ah. És que igual ara quan pengem t'en recordes d'alguna anècdota... Jo et deixo el mail *por si acaso*. ¿Hi ha algú, per cert, que t'agradaria que fes un cameo? Coneixes la Luciana Sorpasso? La videoartista! No la coneixes? És que estem pensant com encaixar-la i si a tu et sembla bé et podria fer el cameo ella. Ah, doncs si no la coneixes pots *rajar* d'ella en *plan divertit*! Com que no? Amb la gràcia que tu tens! Aviam, no pateixis que el llibre teu sortirà, eh? Farem *postpos* de pàgines. Ja sé que tu "*has venido a hablar de tu libro*", he, he! Per cert, tu portes tatus? No? És que tenim una tatuadora professional que si t'encaixa... Serà com una sorpresa per a tu. Sí, sí que hi haurà temps. Tenim la tatuadora, la Luciana, el recital (i tu *raja*, si no t'agrada) i el ball. És que a la gent si li fots el típic programa d'entrevistes amb preguntes i respostes canvia de canal. Quanta estona? *Pues* res, unes tres horetetes, perquè després et gravarem uns recursos al carrer, asseguda en un banc. És que al Mochi li agradaria que, aprofitant, li fessis el cameo al Paco de la Higuera, el coneixes? No? Però heu coincidit, no?

5 Indústria versus llengua

Josep M. Fonalleras

Lliure i Millor, 04/02/2016

<http://lliureimillor.cat/industria-versus-llengua-per-josep-maria-fonalleras/>

La cerimònia dels premis Gaudí ha estat molt criticada. Hem de partir de la idea que aquest tipus d'actes s'han de basar en la pràctica de l'humor i no pas en l'intent de convertir-los en una *performance* artística. ¿Són incompatibles, aquestes dues coses? No necessàriament. Però la magnificència i la transcendència solen ser enemigues mortals de la diversió. ¿Ha de ser la diversió superficial i frívola? No necessàriament. Al contrari: l'humor intel·ligent ens ensenya tantes lliçons, o potser més, fins i tot (ho deia Kundera en aquell memorable discurs del premi Jerusalem), que la lliçó més acadèmica de la càtedra més refistolada.

Però no volia parlar d'això, sinó d'un altre espectacle. El de la llengua. Definitivament, tenim un problema. La majoria de països del món on s'organitzen esdeveniments d'aquesta mena (per no dir tots els països del món) premien, primer de tot, les pel·lícules que s'han rodat en la llengua del país. ¿Per què? Perquè el cinema és –també– lingüístic. És imatge i so i muntatge, i és decorats i ambientació i maquillatge i moviment. Però és llengua. Perquè explica històries.

A Catalunya, no. Fa dos anys, el premi a la millor pel·lícula parlada en català es va convertir en el premi a la millor pel·lícula, sense acotacions. ¿Resultat? La millor pel·lícula de l'any no és millor en cap més apartat. Només ho és perquè s'hi parla en català. Les bases del Gaudí consideren que són producció catalana tots aquells films amb un 20% de capital català i amb sis punts (sis!) de “participació de talent català”, que inclou, per exemple, una “temàtica catalana” (1 punt) o uns exteriors rodats en “territoris de parla catalana” (1 punt). Hem d'escurar al màxim per tenir moltes pel·lícules a l'abast a l'hora de designar les nominacions. Hem de demostrar que hi ha indústria, tot i que és una indústria que necessita rodar en castellà per ser rendible. És així de cru i de cruel. ¿I la llengua? Ah, això és igual.

Enguany, s'han premiat un documental, un curt i una producció per a televisió parlats en català. Però s'han oblidat de Marc Recha, per exemple. *Un dia perfecte per volar*, una pel·lícula modesta i extraordinària, ha passat sense pena ni glòria per la cerimònia. Podia haver estat, sense dubte, la millor pel·lícula de l'any, i no pas perquè complís una quota, sinó perquè, senzillament, és molt bona. I perquè és en català, un requisit que hauria de ser imprescindible si pensem que el cinema, més enllà dels efectes especials i de la música, de la fotografia i l'enquadrament, també és llengua.

Aquell Estat (l'espanyol) que podia haver estat i ja no és, fa uns anys va premiar *Pa negre*. Algú va creure que allò de la plurinacionalitat era real i que el català era, també, una llengua pròpia de l'Estat. Però bé, això són figures d'un altre paner.

Sobre la llengua en els premis Gaudí, vegeu també [“La llengua sí que importa”](#), de Vicenç Villatoro (*Ara*, 03/02/2016).

6 I el guanyador és... dron!

Rudolf Ortega

El País, 24/01/2016

http://cat.elpais.com/cat/2016/01/24/cultura/1453626252_870204.html

L'error del concurs per triar el neologisme de l'any és fer creure que això de la llengua és una democràcia. No és una dictadura, tampoc. Si de cas, i si haguéssim de buscar-li un símil amb algun sistema polític, ens hauríem de decantar per un despotisme il·lustrat. Les coses són com han de ser a través d'un coneixement distingit (el que tenen els que en saben), i a partir d'aquí no hi hauria d'haver gaires miraments ni concessions a la majoria.

Consti que la proposta d'engegar un concurs per triar una paraula rellevant de tot un any de novetats lèxiques és una iniciativa estupenda. És una manera d'esperonar l'usuari de la llengua (en el cas del català, sempre tan proactiu) a tenir-hi una aproximació més lúdica, més amorosida, no tant basada en la clàssica aspror del que es pot dir i del que no, sinó entenent que la llengua és una entitat viva, en moviment permanent, i que coses que de bon començament són no normatives (perquè són estrangerismes, o vulgarismes, o etcètera) poden perfectament formar part de la llengua.

És sorprenent, però, el "premi" que assoleix la paraula guanyadora. Es tracta d'entrar-la al diccionari normatiu, això és, atorgar-li la catalanitat plena a partir de les votacions de la gent, una mica donant a entendre que, ni que sigui una mica, és la gent qui fa el diccionari. I així com l'any passat el mot guanyador va ser *estelada*, aquest any ha estat *dron*, que per obra i gràcia del sufragi universal podrà esmunyir-se entre el prefix *dromo-* (del grec, que vol dir "cursa", i un *dromòman* podria ser un *runner*) i *dròpax* (antic emplastre usat per depilar-se). Celebrem-ho, ja tenim una paraula més.

La pregunta que convé fer-se és: i les altres? Dono per fet que, en tirar-se endavant el concurs, els seus promotors s'han assegurat que les paraules que hi han concorregut eren, de bell antuvi, susceptibles de ser admeses: *indepe*, *gihadisme*, *viral*, i que en cap cas s'hi han presentat mots bords, d'aquells que no entrarien al diccionari per molt que les masses, embravides, en demanessin l'admissió (*àrbit*, *madafaca!*). Així doncs, si a priori el victoriós *dron* era tan vàlid com *cupaire*, *sobiranista*, *núvol*, *tacticisme* i les esmentades fa un moment, per què aquestes pobres desgraciades no poden accedir al diccionari? De debò que en queden fora senzillament perquè han perdut un concurs?

Efectivament, sembla que això és així. Mirant el resultat de les votacions de l'any 2014, constatem que, com s'havia promès, *estelada* ja forma part del lèxic normatiu de la llengua, però, tristament, la resta de candidates, en principi igual de bones, s'han hagut de fotre: *mediàtic*, *interanual*, *contacontes*, *estratosfèric* o *caçatalents* segueixen sense entrada pròpia al diccionari, per molt que l'ús general en validi la pertinència i que les regles internes de la gramàtica les donin igualment per bones o ben formades. Ens trobem doncs davant una paradoxa: el concurs ha acabat servint no tant per incorporar un mot al diccionari sinó per barrar el pas indefinidament als perdedors.

I a la inversa: si el 2015 hagués guanyat *cupaire*, deixariem el flamant *dron* a la cuneta? No hauria de ser la manera. Que es facin concursos que engresquin els parlants a estimar la llengua és motiu de letícia, però que els resultats d'aquests concursos afectin la validació de la nova terminologia equival a fer mardada dels principis amb els quals ens hem dotat per a l'elaboració dels repertoris lèxics. Si *gihadisme*, *caçatalents* o *viral* mereixen formar part del diccionari, què estem esperant?

Sobre aquest mateix tema, vegeu també "[L'àrbitre dels mots](#)", de Raül Garcia (*El Punt Avui*, 04/02/2016). A l'[InfoMigjorn 1.245](#) vam reproduir l'article "'Dron' és escollit neologisme de l'any" i al [1.241](#) "[La paraula de l'any](#)", de David Paloma.

7 Un jovencell de Menorca

Miquel Àngel Llauger

Ara Balears, 29/01/2016

http://www.arabalears.cat/opinio/jovencell-Menorca_0_1512448933.html [€]

En el número de gener de 1921 del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, una publicació periòdica que anava informant dels progressos del projecte, mossèn Antoni Maria Alcover hi publicava la nota següent: "Actualment tinc amb mi un altre jovencell de Menorca, en Francesc de Borja Moll de Ciutadella, trempadíssim per la tasca lexicogràfica i per dibuixar gallardament els objectes materials que lo futur Diccionari nostre ha de dur dibuixats per fer-los

més tangibles an els lectors. En Moll serà a Menorca, com en Macià a València, lo caporal de la tasca lexicogràfica, si Déu ho vol i Maria”.

No cal explicar que Déu i Maria es varen mostrar ben favorables al jovencell ciutadellenc, que aviat va ser molt més que el corresponsal menorquí i l'il·lustrador del *Diccionari*. Molt poc després d'aquesta nota, Moll esdevenia el secretari del projecte. Només tenia disset anys i amb prou feines havia sortit d'una infantesa passada entre els cotons d'una família molt protectora i els aires capellanescs del Seminari de Ciutadella. Durant anys, va ser la mà dreta de mossèn Alcover, a qui igualava en capacitat de feina (i això és dir molt!) i a qui superava en rigor científic i, no cal dir-ho, en equanimitat i dolcesa de caràcter. Mort el canonge, li va correspondre a ell acabar els deu toms de l'om vermell de la magna obra que va acabar portant el títol (és una història llarga i un pèl desgraciada, que molts coneixeu) de *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

Tampoc no és necessari que expliqui que l'aportació de Moll a la construcció cultural del país va molt més enllà de la seva tasca al *Diccionari*. L'any 1934, el jovencell que ja no ho era tant creava l'Editorial Moll, que durant més de tres quarts de segle ha estat un dels vaixells almiralls de l'edició en català i que va mantenir encesa la flama durant els anys més negres de la dictadura. Completarem el perfil de l'homenot explicant que, a més de ser un gran lingüista, també dibuixava, com hem vist, i tocava el piano amb competència notable. D'altra banda, hauria de figurar a la llista dels nostres escriptors destacats: deixau-vos dur, si no ho creieu, per la prosa neta i carregada de gràcia dels seus dos volums de memòries o de la seva biografia de mossèn Alcover, *Un home de combat*.

Francesc de Borja Moll va triar, com a lema de la seva casa editora, un vers d'Ovidi d'aire sentenciós. El va triar amb ànim juganer, perquè una de les paraules llatines del vers gairebé coincideix amb el seu llinatge, però també perquè hi veia resumit l'esperit que sempre l'havia animat. El vers diu “Dura tamen molli saxa cavantur aqua”, i vol dir una cosa així com “Encara que siguin dures, les roques són foradades per l'aigua”.

El grup de gent que ha constituït (que hem constituït, si m'ho permeteu) l'entitat privada i sense afany de lucre Institució Francesc de Borja Moll renovam els vots ovidians de tenacitat. Volem ser la gota que forada la roca de l'atzucac a què, malauradament, havia arribat el llegat de can Moll. Ens anima la voluntat de preservar aquest patrimoni de valor incalculable i de donar-li nova vida. Volem que obres com les *Rondalles d'en Jordi des Racó* continuïn editant-se i circulant, volem que el *Diccionari* trobi els millors mitjans de difusió, i volem que

els centenars de milers de llibres de can Moll continuïn a l'abast dels lectors. Volem, també, honorar la figura del nostre lingüista més il·lustre. Només ho podrem fer si tenim l'ajuda i la complicitat de les persones que estimen el país i la llengua. Hi estau convidats.

[Tria de fragments de les memòries de Francesc de B. Moll](#)

[Informació sobre la notícia a IB3](#)

["Primeres passes de la Institució Francesc de Borja Moll" \(Diari de Balears, 03/02/2016\)](#)

8 Reguitzell d'informacions

- ▶ Gustau Nerín, "[L'escola d'escriptura més gran d'Europa](#)" (*El Nacional*, 26/01/2016), sobre l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès, que compleix 18 anys.
- ▶ Jordi Badia, "[Controles les eles, Magalí?](#)" (blog *El clot de les Ànimes*, 30/01/2016)
- ▶ Griselda Oliver i Alabau, "[Com hem de transcriure fonèticament Carles Puigdemont?](#)" (*Núvol*, 01/02/2016)
- ▶ Josep Gifreu, catedràtic de Teoria de la Comunicació i periodista, entrevistat per Violeta Tena, "[La reciprocitat és una aspiració de mínims](#)" (*El Temps*, 03/02/2016)
- ▶ Jordi Martí Monllau, "[El mite del bilingüisme](#)" (*Núvol*, 01/02/2016)
- ▶ [Jornada Cohesió Social i Escola en Català. Palma, 19 i 20 de febrer de 2016.](#)